

ЩОДО ПОЛІПШЕННЯ ВИКЛАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ПАРАЗИТОЛОГІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ТРАНСМІСИВНИХ ТА НЕТРАНСМІСИВНИХ ПРИРОДНО-ОСЕРЕДКОВИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

О. Б. Приходько, В. І. Павліченко, Т. І. Ємець, Г. Ю. Малєєва

Запорізький державний медичний університет

Вступ. За даними ВООЗ із 50 млн. людей, які щорічно вмирають у світі, більш ніж у 16 млн. випадків причиною смерті є інфекційні та інвазійні хвороби. Не оминають вони і нашу державу. У “Національній доповіді про стан техногенної та природної безпеки в Україні” наголошується, що з приводу цих хвороб за медичною допомогою кожен рік звертається близько 7–8 млн. осіб, причому реєструється до 250 тисяч нових випадків захворювань з 33 нозологій паразитозів [4]. Які ж причини обумовлюють такі наслідки? На наш погляд, найбільш вагомою причиною є все світне ускладнення ситуації з паразитозами, до того ж, на території України зосереджені різноманітні природні зони та біоценози, тому саме тут формуються сприятливі умови для довготривалого існування природних осередків для паразитозів.

Виходячи з цього, моніторинг джерел інфекційних та інвазійних захворювань, їх зв'язок з певними природними осередками, а також удосконалення методики викладання медичної паразитології є надзвичайно актуальними питаннями.

Основна частина. Необхідність біологічної освіти лікаря будь-якого фаху вже давно ні в кого не викликає сумніву, особливо це стосується набуття знань, вмінь і навичок із медичної паразитології. Вважаємо, що поліпшення викладання цього важливого розділу медичної біології можливе крізь призму вивчення трансмісивних та не трансмісивних природно-осередкових захворювань, за якими можна об'єднати медичну протозоологію, гельмінтологію та арахноентомологію. Сучасний стан вчення про природну осередковість захворювань та актуальність їх вивчення ґрунтовно висвітлені в багатьох публікаціях [2, 5], тому мета нашої роботи – показати наявність деяких з цих захворювань в певних регіонах України, а також шляхи покращення вивчення їх збудників.

Аналіз літературних джерел з паразитологічних досліджень підтверджує ускладнення ситуації з паразитозами в різних регіонах світу [2]. Наприклад, збудник гарячки Денге до 1970 р. викликав епідемію лише в 9 країнах, а вже в 1995 р. їх кількість збільшилася в чотири рази. Також значного поширення набув і збудник гарячки Західного Нілу (ГЗН), який спочатку був завезений в Нью-Йорк у 1999 р., а потім розповсюдився за допомогою птахів і комарів по всій території США. Згодом цього збудника було зареєстровано у різних регіонах України. Так, з 2010 р. у Донецькій області на ГЗН, захворіло 13 осіб, а на заході України серед пацієнтів які мали гарячковий стан різного походження, хворі ГЗН, склали 4,2 % [1,2].

Зоопаразитарні та вірусологічні дослідження, проведені на території Запорізької області, дозволили встановити санітарно-епідеміологічне значення як переносників збудника ГЗН комарів *Aedes vexans* та кліщів *Ixodes ricinus* знятих з ящірки та їжака. Ці дані свідчать про наявність в області природного осередку збудника ГЗН, який міг потрапити сюди трьома шляхами: з перелітними птахами, з кровосисними членистоногими та з людьми [3]. Для моніторингу цього збудника в популяціях перелітних птахів існує спеціальна міжнародна програма (EPIZON, FP6).

Спостерігається також виникнення нових природних осередків кліщового бореліозу. Так, з 2000 по 2012 рр. у Харківській області зареєстровано 212 випадків захворювання людей, в Донецькому регіоні – 1600 випадків, а в західних областях України, за результатами госпітального нагляду, виявлено 59,4 % таких хворих [1,2].

Як відомо, для трансмісивних хвороб визначальним чинником є видовий склад векторів. Обстеження іксодових кліщів, зібраних на Київщині, дозволило виявити антиген кліщового енцефаліту у 27,8 % досліджених проб, а його основними переносниками являються *Dermacentor reticulatus* (65,9 %), *Dermacentor marginatus* (7,3 %) та *Ixodes ricinus* (26,8 %) [1].

Крім розглянутих трансмісивних хвороб, значну медико-біологічну загрозу для населення нашої країни становлять також не трансмісивні паразитози, особливо опісторхоз. Найбільший в Україні природний осередок цієї хвороби знаходиться на Сумщині, де захворюваність складає 22,3 на 100000 населення (в Україні – 1,32) і продовжує зростати. Існування стійкого осередку забезпечують: велика кількість річок басейну Дніпра; значна частка риби у харчуванні населення; висока інвазованість остаточних (котів – 32 %), проміжних (молосків – до 15 %) та додаткових (риби – до 18 %) хазяїв [2].

У Рівненській області епідеміологічна ситуація з паразитарних хвороб є також нестійкою. В середньому за 5 років гельмінтози в структурі паразитозів становлять 85,9 % (7275 випадків). Не краща ситуація і в Чернівецькій області, де захворюваність на токсокароз у 8 разів більша ніж у цілому по Україні [1].

Наведені дані далеко неповні, але і вони дають уявлення про значимість паразитозів у захворюваності населення країни та необхідність якісної підготовки медичних кадрів.

На кафедрі медичної біології під час вивчення медичної паразитології студентам пропонується, окрім паперових підручників, посібників та конспектів лекцій, активно використовувати наші Веб-сторінки на сайті ЗДМУ, де представлені презентації всіх лекцій, електронні підручники, посібники, методичні рекомендації з підготовки до практичних занять, плани лекцій, практичних занять та інше. Загалом вся необхідна інформація викладена українською, російською та англійською мовами. Для оптимізації та інтеграції навчання деякі матеріали подаються блоками. Наприклад, характеристика природних осередків та перелік типових для них збудників, видовий склад векторів, перелік хазяїв (остаточних, проміжних, додаткових, резервуарних) для певних збудників, основні шляхи інвазії людини, тощо.

Для формування клінічного мислення студентам пропонується згрупувати збудників за такими категоріями:

– які викликають синдроми (абдомінальний, легеневий, набряку), уражують печінку, серцево-судинну та центральну нервову системи;

– за факторами впливу на організм людини (токсична дія, механічна дія, міграція личинок, внутрішньоутробна інвазія).

Висновки. 1. На території України існують стійкі природні осередки інфекційних та інвазійних хвороб, кількість яких зростає.

2. Для підвищення якості підготовки медичних кадрів пропонується при вивченні медичної паразитології деякі матеріали надавати інтегруючими блоками (склад векторів, склад збудників певних осередків хвороб) та розміщувати їх на Веб-сторінці кафедри для використання студентами.

Література

1. Збірник матеріалів науково-практичної конференції «Довкілля і здоров'я», – Тернопіль: Укрмедкнига, 2012. – 204 с.
2. Природно-осередкові інфекції (Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції інфекціоністів – 17–18 травня 2012 року, м. Ужгород). – Тернопіль, ТДМУ, Укрмедкнига, – 2012. – 365 с.
3. Кровосисні двокрили (Diptera) степового Придніпров'я / Воронова Н. В., Горбань В. В., Павліченко В. І.: монографія. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, – 2008. – 208 с.
4. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2014 році / Державна служба України з надзвичайних ситуацій. – Київ. – 2015. – 365 с. [Електронний ресурс].
5. Шевчук Т. І. Актуальність вивчення природно-осередкових захворювань у рамках викладання медичної паразитології // Буковинський медичний вісник. – 2015., том 19, № 3 (75). – С. 291–294.